

MARIA-ALEXANDRA STOICA

Lucian Blaga University of Sibiu

mariaalexandradi.stoica@ulbsibiu.ro

DOI: 10.2478/clb-2025-0008

GEOFEMINISM ÎN CA ȘI CUM NIMIC NU S-AR FI ÎNTÂMPLAT DE ALINA NELEGA

Abstract: Broadly speaking, the geofeminist approach aims to establish a nuanced and inclusive understanding of social space, one grounded on the interdependence of genders and heterogeneous means of expressing identity. On a more specific level, namely, the literary field, geofeminism seeks to map spatiality from the perspective of the female characters. With this in mind, my paper puts forward a geofeminist reading of *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat* by Alina Nelega (2021), starting from general geocritical concepts such as Henri Lefebvre's the production of space and Edward W. Soja's third-space, peaking with the geofeminist directions that explore how relations of power, family dynamics, women's gender roles, and intimate space overlap. The analysis expands on how the female body is policed within these environments and how Cristina and Nana must constantly negotiate their identities within a geography that seeks to marginalize them. Using this direction, this paper investigates, on one hand, how the main female characters create 'alternative' geographies where they can subvert oppressive norms and express their authentic selves. On the other hand, the following study verifies the specificity of queer migration and how moving across borders is profoundly linked to testing the boundaries of sexuality and gender norms.

Keywords: geocriticism, geofeminism, thirdspace, queer studies, migrations, queer migrations, Alina Nelega

De-a lungul istoriei literare, dimensiunea temporală a fost adesea favorizată și percepută drept o structură de rezistență a narațiunii, dezavantajând astfel oportunitățile de afirmare ale spațiului. Literatura a privilegiat întotdeauna abordarea narațiunii considerată drept o

succesiune de evenimente în timp: povestea înainta de la început către un sfârșit, iar nucleul acțiunii se naște tocmai din această desfășurare controlată și consecutivă a episoadelor narative. În această situație, cum rămâne cu spațiul? Prin ce se concretizează acesta? Adesea tratat ca un simplu cadru, spațiul devine doar un decor pasiv în care timpul „se întâmplă”. Întocmai această frustrare generată de tendința științelor umaniste de a privilegia timpul ca dimensiune esențială a schimbării a înglobat motivația din spatele teoriilor care au vizat relația dintre spațiu, loc și gen. În majoritatea cazurilor, modul în care științele sociale au cunoscut și construit concepte s-a dovedit a fi discutabil; când vine vorba de spațiu, acesta a fost tratat drept un element secundar, tocmai din cauza dezinteresului și al formării culturale și academice. A devenit un reflex „fuzionarea” conceptelor de timp și spațiu sub aceeași etichetă, făcând practic imposibilă validarea spațiului. Timpul este activ, semnificativ, dinamic, în timp ce spațiului îi rămâne doar rolul de fundal pasiv. Astfel, spațiul și locul există în măsura în care există un timp clar specificat.

Studiul de față își propune să investigheze manifestările geofeminismului în romanul ca și cum *nimic nu s-ar fi întâmplat* de Alina Nelega. În mod specific, analiza urmărește modul în care spațiul opresiv este perceput, trăit și reprezentat de protagoniste Cristina Nemeș și Nana (Iuliana), tratat prin grila teoretică propusă de Henri Lefebvre și Edward Soja, continuatorul teoriei sale. Mai mult decât atât, lucrarea observă geografia care se manifestă predominant în acest roman, și anume migrația (cu desăvârșire migrația queer) și dorește să stabilească ce reprezintă aceasta pentru personajele feminine din roman.

Într-o pledoarie pentru revalorizarea spațiului ca dimensiune evolutivă, Doreen Massey, teoreticiană fără de care conexiunea geografie-gen nu ar fi beneficiat de platforma de care se bucură în prezent, militează pentru o reinterpretare a elementului spațial. Date fiind circulația și uzul sintagmei „timp și spațiu”, aceasta poate fi numită chiar o metaforă culturală¹, o metaforă care, însă, prin asociere și corelație, încorporează o concepție comună cu tente reductive: că spațiul este

1. Vezi Melania Roibu, „de la metafora tradițională la metafora conceptuală și la cea culturală”, în *Sinchronic și diacronic în cercetarea lingvistică: „Litere 160”: Actele colocviului aniversar al Facultății de Litere, Universitatea din București (2-4 noiembrie 2023)*, ed. Mihaela-Viorica Constantinescu și Gabriela Stoica (Editura Universității din București, 2024), 155: „Metaforele culturale pot fi definite ca valori împărtășite de grupuri de națiuni, cu care majoritatea indivizilor se identifică emoțional sau cognitiv și prin intermediul cărora națiunile/culturile respective pot fi cel mai bine identificate și descrise ... Ca și metafora conceptuală, metafora culturală are rol de clarificare, și nu de ornament”.

ceva „plat”, o sedimentare a tot ceea ce cuprinde timpul, nu ceva ce poate fi trăit—ignorându-se astfel complexitatea sa socială:

M-am enervat foarte tare în legătură cu restul științelor sociale, și implicit cu filozofii, care acordau atât de multă atenție timpului. Iar spațiul a devenit un fel de dimensiune reziduală: întotdeauna se zice „timpul și spațiul”. Astfel, timpul este dimensiunea schimbării, a dinamismului, a vieții pe care o trăim și tot restul; și spațiul a devenit dimensiunea care nu este nimic din toate acestea. Mulți dintre noi, cred, ne gândim implicit la spațiu ca la un fel de suprafață plată—noi „traversăm spațiul”—iar spațiul este astfel lipsit de temporalitate: este fără timp, fără dinamism, un fel de dat plat, inert².

În contextul turnurii spațiale din științele umaniste, geocritica se conturează ca o metodă analitică ce examinează modul în care spațiile—reale și ficționale—sunt reprezentate și reconfigurate în discursul literar: „Într-adevăr, în ultima propoziție din *Geocriticism*, Westphal scrie că geocritica «operează undeva între geografia realului și cea a imaginarului ... două geografii destul de asemănătoare, care pot conduce la altele»”³. Această abordare facilitează o lectură pluriperspectivală a locului, evidențiind relațiile complexe dintre text, teritoriu și percepția geografică. Printre personalitățile cele mai importante care au participat la concretizarea conceptului de geocritică se enumeră Edward Soja, Henri Lefebvre, Homi Bhabha și Robert T. Tally, despre care vom discuta în cele ce urmează, întrucât mi se pare relevantă stabilirea a ceea ce înseamnă geocritică înainte de a „jongla” cu metoda geofeminismului.

Henri Lefebvre, în lucrarea sa *La production de l'espace* din 1974 elaborează ideea conform căreia spațiul poate fi produs de oricine⁴ prin intermediul a trei dimensiuni integrative: spațiul poate fi perceput, conceput și trăit. Acesta argumentează că teoriile care reduc spațiul la ceea ce este „vizibil” sau „textual” ignoră tocmai realitatea senzorială și trăită a spațiului. Lefebvre este de părere că trupul produce spațiul și îl transformă în experiență vie, realizându-se astfel tranziția de la

2. Doreen Massey, „Doreen Massey on Space”, în *Women Reclaiming the City: International Research on Urbanism, Architecture, and Planning*, ed. Tigran Haas (Rowman & Littlefield, 2023), 3, traducerea mea. Toate traducerile din acest articol îmi aparțin.

3. Robert T. Tally Jr., „Introduction”, în *Geocritical Explorations*, ed. R.T. Tally (Palgrave Macmillan, 2011), 2.

4. Henri Lefebvre, *The Production of Space*, trad. Donald Nicholson-Smith (Blackwell, 1991), 53.

un decor pasiv la dinamism prin interacțiunea spațiu-corp—de unde și caracterul tridimensional:

Această abordare lasă neatinsă două domenii: unul de partea apropiată, iar celălalt de partea îndepărtată a ceea ce e lizibil/vizibil. Pe partea apropiată, ceea ce rămâne trecut cu vederea este corpul. Când „Ego-ul” ajunge într-o țară sau oraș necunoscute, acesta îl experimentează mai întâi prin fiecare parte a corpului său— prin simțurile mirosului și gustului, dar și (dacă nu își limitează experiența rămânând în mașină), prin picioarele și tălpile sale. Auzul captează sunetele și calitatea vocilor; ochii lui sunt asaltați de noi impresii. Asta înseamnă că prin intermediul corpului spațiul este perceput, trăit și produs⁵.

Ulterior în lucrarea sa asistăm la o extindere a ideilor de spațiu perceput, conceput și trăit⁶. Spațiului perceput îi corespunde conceptul de „practică spațială” (*spatial practice*), care denotă modul în care oamenii generează, instrumentalizează și percep spațiul⁷. Practica spațială a lui Lefebvre se referă la modul în care o societate își construiește și folosește spațiul, prin acțiunile zilnice, prin infrastructuri și prin rutină: „Practica spațială a unei societăți secretă spațiul acelei societăți; îl propune și îl presupune, într-o interacțiune dialectică; îl produce încet, dar sigur pe măsură ce îl stăpânește și îl asimilează. Dintr-un punct de vedere analitic, practica spațială a unei societăți este dezvăluită prin decodificarea spațiului său”⁸. Conceperea spațiului este echivalentă cu modalitățile de reprezentare ale spațiului, adică un „model conceptual care ghidează practica”⁹ prin logică (hărți, planuri urbane, concepte)¹⁰.

Ultimul „moment” al producției de spațiu, cea de-a treia componentă a „triadei spațiale”, spațiul trăit, ajunge prin expansiune analog conceptului de spațiu al reprezentării. Acesta este cel mai apropiat de experiența umană subiectivă, fiind încărcat de trăiri, afecte, sensuri, practici culturale, mituri și ideologii: „spațiile așa cum sunt trăite prin imaginile și simbolurile asociate lor și, prin urmare, spațiul «locuitorilor»

5. Lefebvre, *The Production of Space*, 162.

6. Lefebvre, *The Production of Space*, 246.

7. Lynn Stewart, „Bodies, visions, and spatial politics: a review essay on Henri Lefebvre’s *The Production of Space*, *Environment and Planning D: Society and Space* 13, no. 5 (1995): 610.

8. Lefebvre, *The Production of Space*, 38.

9. Mark Gottdiender, „A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and the Production of Space”, *Sociological Theory* 11, nr. 1 (1993): 131.

10. Lefebvre, *The Production of Space*, 38–39.

și al «utilizatorilor», dar și al unor artiști și, poate, al aceloră—precum câțiva scriitori și filosofi—care le descriu și aspiră să nu facă mai mult decât să le descrie. Acesta este spațiul dominat pe care imaginația caută să-l transforme și să-l însușească. El se suprapune peste spațiu, făcând o utilizare simbolică a obiectelor sale”¹¹.

Edward Soja extinde ideile lui Lefebvre despre spațialitate și propune conceptul „al treilea spațiu” (*thirdspace*), un hibrid între real și imaginar, care evită opozițiile rigide și limitative, încurajând astfel o logică de tip și/și.¹² Acest spațiu terțiar poate fi tratat drept un spațiu unde clasa socială, genul și rasa pot fi problematizate în regim de egalitate: „Al treilea spațiu (*thirdspace*) este un spațiu în care problemele de rasă, clasă și gen pot fi abordate simultan, fără a privilegia una în detrimentul celorlalte”¹³. Modalitatea complementară introdușă de Soja de a percepe spațiul nu este doar un „al treilea spațiu” aflat între două extreme care au monopolizat gândirea geografică de până atunci, ci o strategie intelectuală și politică ce depășește dualismul tradițional între spațiul fizic (*Firstspace*) și cel „simbolic” (*Secondspace*): „*Firstspace* cuprinde toate formele de experiență spațială directă, care pot fi măsurate empiric și, de asemenea, prezentate în cartografii. Spre deosebire de *Firstspace*, *Secondspace* se referă la reprezentările spațiale, procesele cognitive, precum și la modurile de construcție care dau naștere imaginațiilor geografice. În timp ce epistemologiile *Secondspace* se ocupă mai degrabă de lumi simbolice concepute. Mult timp, gândirea geografică a fost definită prin acest dualism”¹⁴. Noțiunea de *thirdspace* nu adaugă pur și simplu o a treia dimensiune, ci sparge logica binară și propune o gândire mai fluidă, laterală, deschisă și complexă.

Acest mod de gândire și de a percepe spațiul, propus de Soja, nu numai că oferă un cadru alternativ de analiză spațială, dar este, în același timp, și o mișcare împotriva opresiunii, oferind spațiu pentru vocile minoritare. Pentru a se explica în acest sens, Edward W. Soja pleacă de la ideea lui Homi Bhabha, și anume *third space of enunciation*. Acest spațiu, în teoria lui Bhabha, este unul de negociere culturală, unde subiecții marginalizați își pot regăsi „vocea”. Bhabha contestă multiculturalismul liberal, care acceptă diversitatea doar prin prisma propriilor filtre și propune un spațiu în care diferențele nu sunt

11. Lefebvre, *The Production of Space*, 39.

12. Edward W. Soja, „Toward a New Consciousness of Space and Spatiality”, în *Communicating in the Third Space*, ed. Katin Ikas și Gerhard Wagner (Routledge, 2008), 52.

13. Soja, „New Consciousness”, 52.

14. Soja, „New Consciousness”, 53.

„colonizate”, ci beneficiază de timpul necesar pentru a se impune și a produce noi structuri de autoritate¹⁵.

Lynn A. Staeheli și Eleanore Kofman au identificat masculinitatea ca factor din cauza căruia conceptele de geografie și feminism au fost abordate târziu¹⁶. Masculinitatea la Staeheli și Kofman nu se referă doar la prezența masculină în domeniu, ci la o epistemologie care promovează ideea unei cunoașteri „detașate”, lipsită de o adevărată implicare¹⁷. Consider teoria lui Soja asupra spațiului—cu tot cu trimiterea sa la studiul lui Bhabha—extraordinar de importantă pentru conceptul de geofeminism, poate chiar un punct de plecare. Geofeminismul, din punct de vedere literar, se poate concentra asupra felului în care spațiul este reprezentat și perceput prin ochii personajelor feminine în textele literare¹⁸. Chiar din spusele lui Edward W. Soja, această nouă metodă de gândire a spațiului oferă un cadru teoretic care permite depășirea dualismelor rigide (printre care masculin/feminin) și încurajează o gândire spațială mai incluzivă. Această abordare este crucială pentru geofeminism, care îmbină perspectivele geografice și feministe pentru a analiza critic modul în care spațiul, locul și relațiile socio-spațiale sunt modelate de inegalitățile de gen și de alte axe ale diferenței (precum rasa, clasa sau sexualitatea)¹⁹.

Fundamentat pe tradiția geografiilor feministe și pe principiile intersecționalității, geofeminismul explorează cum dinamici economice, politice și culturale influențează viețile femeilor și ale altor grupuri marginalizate, subliniind rolul pe care relațiile de putere îl joacă în organizarea spațiului cotidian—de la muncă și gospodărie până la mișcările sociale urbane și accesul la resurse naturale²⁰. Definițiile și concepțiile

15. Bhabha citat în Soja, „New Consciousness”, 59.

16. Lynn A. Staeheli, Eleanore Kofman și Linda J. Peake, „Mapping Gender, Making Politics: Toward Feminist Political Geographies”, în *Mapping Women, Making Politics, Feminist Perspectives on Political Geography*, ed. Lynn A. Staeheli, Eleanore Kofman și Linda J. Peake (Routledge, 2004), 4.

17. Staeheli, Kofman și Peake, „Mapping Gender”, 4.

18. Alina Bako, „Geofeminism in Romanian Fiction. An Introduction”, *Transilvania*, nr. 11–12 (2020): 113. <https://doi.org/10.51391/trva.2020.12.15>.

19. Vera Chouinard, „Thirdspace: Journey's to Los Angeles and other real-and imagined places”, *Canadian Geographer* 43, nr. 2 (1999): 210.

20. Ann M. Oberhauser, Jennifer L. Fluri, Risa Whitson, și Sharlene Mollett, *Feminist Spaces: Gender and Geography in Global Context* (Routledge, 2018), 7: „Geografia oferă o perspectivă importantă prin care pot fi analizate semnificațiile spațiului și ale locului, precum și procesele socio-spațiale care ne modelează viețile. Disciplina geografiei abordează relațiile dintre oameni și mediu și rolul forțelor economice, politice și culturale în configurarea acestor relații. Multe aspecte ale geografiei feministe sunt atât influențate de, cât și încorporate în aceste concepte geografice, ca mijloc de analiză critică a inegalităților sociale și a relațiilor de putere. Geografia joacă un rol

tradiționale asupra spațiului și locului sunt considerate foarte constrângătoare de către pionierii geofeminismului, întrucât acestea nu reprezintă un „teren” prielnic desfășurării diferențelor de percepere a spațiului în funcție de gen, vârstă, clasă, rasă etc²¹. Termenul „loc” este atribuit experiențelor trăite, cu încărcătură emoțională și identitară, ancorat în subiectivitatea indivizilor și comunităților.

Mai mult decât atât, definițiile asupra „locului” pleacă de multe ori de la percepția conform căreia locul este generator de experiențe comune, indivizii fiind predestinați unor trăiri care, în ciuda faptului că trec printr-un filtru subiectiv, au un caracter colectiv. În contrast, „spațiul” este redus la dimensiunile sale măsurabile, dimensiuni ulterior folosite pentru a înțelege pattern-uri și fenomene dintr-o perspectivă algoritmică²². Doreen Massey propune o viziune mai dinamică și relațională, în care locurile nu sunt entități omogene, ci rezultate ale interacțiunii individ-structură socială-context istoric care se întinde dincolo de granițele fizice ale unui loc. Pentru ca un loc să nu fie definit doar de ceea ce se întâmplă „în el”, ci și de poziția sa într-o rețea mai largă de relații, ea propune noțiunea de *social relations stretched over space*, care se referă la acele procese sociale (cum ar fi munca, migrația sau influențele culturale) care traversează granițele²³.

„Pentru că Nana nu vrea să se mai întoarcă acasă”²⁴. Geofeminism la Alina Nelega

Publicat în anul 2019, romanul marchează revenirea la literatură a scriitoarei Alina Nelega. Acțiunea se desfășoară între anii 1979 și 1989 și oferă o perspectivă literară asupra iubirii neîmplinite dintre Cristina și Nana (Iuliana), o iubire limitată de prejudecățile sociale ale acelei vremi, dar și de depărtarea firească dintre două ființe umane: „Romanul ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat construiește discursul violenței, cel al homofobiei, atrage atenția asupra crizelor legate de roluri de gen și de comunicarea interculturală, în continuare dureros de actuale în România”²⁵.

esențial în modul în care relațiile de putere de gen ne influențează viețile și spațiile în care lucrăm și trăim. Aceste conexiuni sunt evidente în studiile care analizează dinamica locului de muncă, mișcările urbane și sociale, împărțirea muncii în gospodărie și utilizarea resurselor naturale”.

21. Liz Bondi și Joyce Davidson, „Situating Gender”, în *A Companion to Feminist Geography*, ed. Lise Nelson & Joni Seager (Blackwell Publishing, 2005), 17.

22. Bondi și Davidson, „Situating Gender”, 16.

23. Doreen Massey, *Space, Place, and Gender* (University of Minnesota Press, 1994),

24. Alina Nelega, *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat*, (Polirom, 2021), 369.

25. András Orsolya, „Crocodila și cutia de ciocolată. Crizele identității individuale și

Despre acest roman, Orsolya András spune că este „însăși biografia Cristinei”²⁶, protagonista cu un spirit liber care a avut ghinionul de a se naște între „gratiile” unui stat al cenzurii. Limitările impuse de statul român în perioada comunismului reprezintă un punct de plecare și pentru Senida Poenariu atunci când susține că „romanele feminității (scrise de, cu și despre femei) de dată recentă sunt mai degrabă romane ale comunismului decât ale postcomunismului”²⁷, referindu-se, bineînțeles, și la romanul lui Nelega. Andreea Mironescu și Doris Mironescu clasifică romanele publicate după anul 1989 ce au ca temă comunismul în trei categorii, plasând romanul ca și cum *nimic nu s-ar fi întâmplat* în categoria „romanelor de memorii nostalgice”²⁸, susținând că principalele caracteristici ale acestui tip de roman sunt umorul, simțul durerii și al pierderii și acomodarea traumei personale în raport cu istoria politică²⁹.

Romanul ca și cum *nimic nu s-ar fi întâmplat* de Alina Nelega poate fi citit dintr-o perspectivă geofeministă, explorându-se astfel modul în care spațiul (atât cel real cât și cel simbolic, teoretizate de Henri Lefebvre) este traversat de gen, istorie, traumă și identitate. În romanul Alinei Nelega, femeia și spațiul pe care îl locuiește sunt tratate de pe poziții de egalitate de către regimul neiertător; sunt în același timp victime, cât și martori și subiecte ale unei istorii tăcute. În cele ce urmează voi analiza cum se manifestă elementele geofeministe în ca și cum *nimic nu s-ar fi întâmplat*, pornind de la ideea că elementul geografic, geo-ul din „geofeminism”, când vine vorba de romanul supus cercetării, este migrația queer. Mobilitățile în acest roman nu se realizează doar prin intermediul unor mișcări geografice—atât pe teritoriul României comuniste, cât și din interiorul înspre exteriorul granițelor—dar și printr-o mișcare psihologică, identitară, simbolică. Prin retragere și izolaționism în propriul corp, romanul devine astfel o hartă a unui exil interior.

Mobilitatea este înțeleasă, în același timp, drept deplasarea persoanelor pe distanțe scurte (naveta zilnică) sau lungi (migrație, refugiere), dar și un fenomen social, politic și economic influențat de

colective în romanul ca și cum *nimic nu s-ar fi întâmplat* de Alina Nelega”, în Válság, Változás, Perspektívák /Crize, Schimbări și Perspective, ed. Pál Enikő, Pieldner Judit și Tapodi Zsuzsa (Scientia Kiadó, 2021), 94.

26. András, „Crocodila și cutia de ciocolată”, 105.

27. Senida Poenariu, „Dimensiunea socială a romanelor feminității”, *Revista Vatra*, nr. 5–6 (2021): 90.

28. Andreea Mironescu și Doris Mironescu, „The Novel of Memory as World Genre”, *Dacoromania litteraria*, nr. 1 (2020): 107.

29. Mironescu și Mironescu, „The Novel of Memory”, 110.

identitatea intersecțională a indivizilor (interacțiunea dintre gen, rasă, clasă, statut legal etc.)³⁰. Migrația, componentă a mobilității, este un proces profund influențat de gen, fiind un subiect central în geografia feministă. Feminismul aduce o perspectivă critică asupra migrației, scoțând la lumină motivele deplasării oamenilor, cu accent deosebit pe inegalitățile de gen. Factorul principal al migrației femeilor este legat de sfera muncii de îngrijire. Observăm astfel până și o „feminizare” a migrației. Într-un context lipsit de influența totală a contextelor geopolitice, bărbații migrează frecvent pentru muncă fizică în industrii „grele”, în timp ce femeile migrează pentru munci în sectorul de servicii de îngrijire, de menaj³¹.

Sexualitatea, spre deosebire de gen, a fost mult timp marginalizată în studiile despre migrație, fiind adesea redusă la heterosexualitate, reproducere și „moralitate”: „În timp ce genul a fost redat, în mod stereotipic, ca feminin în multe lucrări, doar recent sexualitatea a fost aproape întotdeauna asociată și echivalată cu sferele reproducerii heterosexuale și ale vieții de familie. Mai mult decât atât, sexualitatea a fost absorbită sau marginalizată în cadrul unor concepte și rubrici precum rolurile de gen, morala, devianța și patologia”³². Studiile queer schimbă perspectiva și arată cum sexualitatea este implicată în definirea cetățeniei și mobilității³³, dar și cum aceasta devine motivul principal din spatele migrațiilor: „Hector Carillo sugerează că sexualitatea, înțeleasă în sens larg, poate reprezenta motivația directă sau indirectă pentru relocarea și mișcarea internațională”³⁴.

Annie-Marie Fortier identifică un alt motiv al migrației, și anume „deplasarea forțată”³⁵ față de un „cămin” inițial. Acest cămin/loc de apartenență poate sta sub tutela familiei heterosexuale de proveniență (*the originary site of trauma*³⁶), națiunii sau a locului natal—locuri de care persoana queer se simte înstrăinat³⁷. Astfel, persoanele din spectrul LGBTQ+ migrează către noi „cămine”, unde minoritatea în care se regăsesc este predominantă, migrație ce este motivată de dorința de a se simți „ca acasă”, înțeleși, văzuți, normal: „Aceasta nu

30. Oberhauser, Fluri, Whitson și Mollett, *Feminist Spaces*, 12.

31. Oberhauser, Fluri, Whitson și Mollett, *Feminist Spaces*, 13.

32. Martin F. Manaslan, „Queer Intersections: Sexuality and Gender in Migration Studies”, *International Migration Review* 40, nr. 1 (2006): 224.

33. Manaslan, „Queer Intersections”, 224.

34. Manaslan, „Queer Intersections”, 225.

35. Anne-Marie Fortier, (2001), „«Coming Home»: Queer Migrations and Multiple Evocations of Home”, *European Journal of Cultural Studies* 4, nr. 4 (2001), 408.

36. Fortier, „Coming Home”, 409.

37. Fortier, „Coming Home”, 408.

înseamnă că queer-ul sau diaspora ar putea fi pur și simplu înțelese ca refuzuri categorice ale țării natale. Narațiunile queer sau diasporice ale apartenenței recurg deseori la „dorințe domestice”, precum dorința de a te simți acasă, într-un spațiu sigur³⁸.

Migrația internă

Acțiunea romanului *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat* urmărește povestea de dragoste interzisă dintre Cristina și Nana pe parcursul a trei etape. Între anii 1979 și 1983 le avem pe protagoniste la sfârșit de clasa a XII-a, în pragul examenului de bacalaureat. Cristina intră la Facultatea de Litere din Cluj, în timp ce Nana se înscrie în secret la actorie în București. În această primă parte, Cristina se căsătorește cu Radu, în urma unei suferințe în relația cu Nana. Radu este fratele Nanei, pe care Cristina îl iubește doar pentru că seamănă din punct de vedere fizic cu Nana. Primă parte se încheie cu violul Cristinei în garsoniera din Cluj de către Popa Trăian, securist. În cea de-a doua parte, cuprinsă între 1984 și 1987, o avem pe Cristina în postura de profesoară. Aceasta predă limba română într-un oraș din secuime, în ciuda așteptărilor înalte pe care le avea de la cariera sa. Ultima parte a romanului, adică ultimul an înainte de revoluție, surprinde momentul în care Cristina îi mărturisește adevărul Nanei în legătură cu Ștefan, copilul său (sarcină în urma violului). Nana nu poate gestiona calm adevărul, așa că fuge în Paris alături de un cuplu gay; ulterior, comunicarea dintre cele două se întrerupe, sugerându-se astfel că crizele relaționale nu au putut fi rezolvate niciodată.

În romanul *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat*, migrațiile interne joacă un rol esențial în conturarea traiectoriilor individuale și emoționale ale personajelor. Aceste deplasări spațiale în interiorul României, de la orașul natal la centre universitare sau orașe izolate din provincie—nu sunt doar schimbări de decor, ci reflectă rupturi, traume și forme de adaptare în fața unui sistem opresiv. Prima migrație semnificativă apare în cazul Cristinei Nemeș, odată cu tranziția de la adolescență la viața adultă. Ceea ce vom observa în cazul romanului Alinei Nelega este că denumirea orașelor și locurilor rămâne, de cele mai multe ori, nespecificată. Pentru a localiza spațiul unde se petrece acțiunea vor fi anunțate doar câteva „indicii”: clădiri importante, figuri semnificative sau personalități care au marcat respectivul oraș („Comuna unde s-a născut Petőfi Sándor”³⁹), statui („Aproape a ajuns, nu departe se înalță triumfal statuia lui Lenin, care-i arată entuziast, cu brațul întins, Casa

38. Fortier, „Coming Home”, 408–409.

39. Alina Nelega, *ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat*, 395.

Scânteii, cu steaua roșie în vârf⁴⁰), fabrici, uzine etc. Aceeași este situația și în cazul stabilirii locului în care trăiește Cristina, alături de familia sa. Ne sunt prezentate niște aspecte în legătură cu poziționarea locuinței sale, însă fără a detalia cu ajutorul toponimelor: „Cristina stă cu părinții într-un apartament cu două camere în Katanga, așa i se spune pe la ei cartierului muncitoresc «Steagul roșu», de lângă fabrica de conserve”⁴¹. Atât cartierul muncitoresc „Steagul Roșu”, cât și „fabrica de conserve” ne trimit la Brașov, „Orașul lui Stalin”, un punct zero pentru industria auto: „Dacă Hunedoara poate fi considerat un model pentru dezvoltarea industriei siderurgice românești în anii '50, Brașovul s-a impus ca model pentru industria constructoare de mașini”⁴². Cartierul „Steagul Roșu” se afla în partea de Sud-Est a Brașovului și la Nord de Calea București. Gara era un loc semnificativ pentru acest cartier, întrucât realiza legătura cu capitala țării, motiv pentru care, cel mai probabil, avem nenumărate descrieri ale gării, instrument al migrației. În august 1950 s-a finalizat construcția primelor trei blocuri muncitorești, iar odată cu anul 1952, cartierul „găzduia” 10 blocuri de apartamente și garsoniere, împreună cu un „bloc al tineretului”⁴³.

Cu toate acestea, nu ne este specificat pe parcursul romanului dacă Cristina (sau cel puțin familia Cristinei) ar fi originară din Brașov; ba chiar din contră. În perioada 1961–1962 (cu 20 de ani înainte de evenimentele acțiunii, adică înainte ca protagonista să fi fost născută), majoritatea populației muncitorești a cartierului „Steagul Roșu” nu avea un domiciliu stabil în Brașov, aceștia fiind fie flotanți, fie navețiști⁴⁴. Mai mult decât atât, detaliile care fac referire la locul natal nu fac trimitere către județul Brașov, ci mai degrabă către județele Mureș sau Sibiu: „Ar fi putut, după cum o sfătuisese maică-sa, să ia o comună suburbană, un sat oarecare din județul lor, erau câteva pe listă ... satul lui Bolyai Farkas”⁴⁵ (se poate referi fie la Buia, satul din Sibiu în care matematicianul s-a născut, sau la Târgu Mureș, locul care i-a consacrat activitatea; însă acesta nu este un sat). Astfel, pe lângă migrațiile precizate în roman, putem vorbi și de o migrație anterioară, nespecificată.

Ceea ce este interesant este denumirea pe care cartierul o primește, Katanga. Katanga este o provincie situată în Sud-Estul Republicii

40. Nelega, *ca și cum*, 59.

41. Nelega, *ca și cum*, 10.

42. Corneliu Pintilescu, „«Orașul Stalin» (Brașov) în anii 1950–1960: un model de dezvoltare industrială și urbană în România comunistă”, *Historia Urbana*, nr. 22 (2014): 142.

43. Pintilescu, „Orașul Stalin”, 149.

44. Pintilescu, „Orașul Stalin”, 142.

45. Nelega, *ca și cum*, 395.

Democrate Congo și reprezintă un loc principal pentru activitățile miniere⁴⁶. În contextul romanului, această asociere nu este întâmplătoare. După cum am discutat înainte, la Henri Lefebvre, spațiul reprezentării este cel mai apropiat de perspectiva subiectivă și este încărcat de simbolismul acordat de indivizi. Astfel, în imaginarul colectiv al locuitorilor, supranumele de „Katanga” funcționează ca un mecanism simbolic prin care spațiul trăit este reinterpretat. Asemenea regiunii din Republica Democrată Congo, și cartierul muncitoresc „Steagul Roșu”, unde Cristina trăia alături de familia sa, era un spațiu în care oamenii erau exploatați economic, iar existențele lor gravitau în jurul unei industrii care domina viața cotidiană. Întoarcerea în Katanga, de multe ori, va reprezenta o amenințare, un declin pe tot parcursul romanului atât pentru Nana, cât și pentru Cristina sau celelalte personaje: „nu mai rezist, ajutați-mă ... aranjează-mi un transfer, altfel, să știi că mă omor, acolo nu mă mai întorc⁴⁷”, „Poate nu vreau eu să mă mut, ce să caut eu acasă, v-a durut în cot de mine⁴⁸”, „Din nou, copilul, arma lor secretă ... Acasă n-o să se întoarcă, n-o să vină să stea acasă cu copilul, avea viața ei acolo, fără ei, se descurca foarte bine⁴⁹”

A doua migrație prezentată în roman, în cazul Cristinei Nemeș, este din căminul familiei spre Cluj, începând astfel studiile la Facultatea de Litere. Acest drum și, mai ales acest oraș, nu o încântă pe Cristina, întrucât dorința ei era depunerea dosarului la Facultatea de Litere din București, pentru a fi mai aproape de Nana: „nu s-a supărat deloc când după bac i-a zis că se duce să dea admitere la București, nu la Cluj, că și Nana tot la București se duce ... N-a fost nevoie, fiindcă ea a picat, iar Nana a intrat, numai că nu la politehnică, așa cum credea toată lumea—a dat la IATC, la actorie⁵⁰”.

Clujul va reprezenta întotdeauna pentru Cristina orașul violului ei. Din momentul actului și până la finalul romanului, orice rememorare a scenei îi provoacă Cristinei dezgust și remușcare. În capitolul pu-
iul, Cristina este abuzată sexual de Popa Traian, agent al Securității. Imediat după întâmplarea violentă, protagonista apelează la uitare. Se gândește la soțul ei, la cum va reacționa acesta, la cum va da ochii cu el: „Deocamdată însă, nu vrea decât să uite. O să uite așa bine încât

46. Celestin Lubaba Nkulu Banza, Tim S. Nawrot, Vincent Haufried, Sophie Decrée, Thierry De Putter, Erik Smolders, ... Benoit Nemery, „High Human Exposure to Cobalt and Other Metals in Katanga, a Mining Area of the Democratic Republic of Congo”, *Environmental Research* 109, nr. 6 (2009): 746.

47. Nelega, *ca și cum*, 182.

48. Nelega, *ca și cum*, 207.

49. Nelega, *ca și cum*, 236.

50. Nelega, *ca și cum*, 55.

nici măcar n-o să se simtă vinovată când se-ntâlnește cu Radu”⁵¹. Cristina rămâne însărcinată în una dintre cele mai periculoase etape ale evoluției situației natalității de la decretul nr. 770 din 1 octombrie 1966. Într-un studiu al Corinei Doboș bazat pe câteva fișe de deces matern prin avort din anul 1984 ni se prezintă faptul că în primul trimestru al anului 1984 s-au înregistrat 68 de decese prin avort și un număr de 39.292 avorturi incomplete⁵². La vremea în care Cristina rămâne însărcinată, avortul era considerat o „acțiune antinațională și antisocială”⁵³, fiind considerată o crimă, motiv pentru care, cel mai probabil, personajul decide să păstreze copilul.

Cristina trece, fără doar și poate, printr-o depresie postnatală. Aceasta pierde controlul asupra propriului corp, iar Ștefan, copilul, e reamintirea unei traume, o dovadă a vinovăției pe care aceasta a încercat să o uite imediat după actul sexual neconsensual: „Corpul ei lucrase singur, fără s-o întrebe dacă era de acord, generase burta aia uriașă care o domina, altcineva îi controla trupul despre care până atunci nu se îndoise că era al ei... copilul ăla era o jignire, o insultă ontologică, i-a luat orice urmă de demnitate”⁵⁴. Sentimentele pe care le simte la naștere o fac să se simtă mai puțin femeie. În roman nu este menționat dacă Cristina a visat vreodată la momentul la care va deveni mamă sau dacă și-ar fi dorit un copil, însă realitatea avea să o demoralizeze cutremurător. Ea n-a avut parte de acel moment romantizat al nașterii pe care îl întâlnise doar în cărți. În schimb, simte ură, silă, scârbă: „odată cu mila, vine scârba, împietrește, nu și-a propus să simtă asta, ea vrea să simtă bucurie și speranță, dragostea aia faimoasă de mamă ... pentru care au curs tone de cerneală și lacrimi, nu asta așteptase”⁵⁵.

Astfel, orice trimitere la Cluj nu este o rememorare a anilor de studenție, ci a unui moment traumatic al vieții sale în care se găsește, din nou, „supusă dominației masculine orchestrată de către regimul opresiv”⁵⁶: „fostul agent special, acum procuror al statului, popa-traian, care a ieșit din povestea aia clujană de vară tiroidă și o privește

51. Nelega, *ca și cum*, 145.

52. Corina Doboș, „Decesul s-a produs din vina femeii...”: fragmente din universul medico-juridic al pronatalismului ceaușist”, în *Statutul femeii în România comunistă. Politici publice și viața privată*, ed. Alina Hurubean (Institutul European, 2015), 175.

53. Doboș, „Decesul s-a produs din vina femeii...”, 176.

54. Nelega, *ca și cum*, 166.

55. Nelega, *ca și cum*, 166.

56. Iulia-Maria Vîrban, „From Romanian Communism to Capitalism: the Representation and Ideology of Women's Bodies”, *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory* 10, nr. 1 (2024): 65.

superior⁵⁷”, „Să le spună despre popa-traian și clădirea aia cenușie din București ar fi însemnat să dezvăluie ce s-a întâmplat mai mult, în garsoniera ei de la Cluj”⁵⁸. Clujul devine un oraș simbolic în rețeaua de semnificații legate de abuz, memorie, vină și putere. Acest viol nu este doar o violență fizică, ci și una psihologică, o modalitate de opresiune, de „penetrare” a spațiului intim al femeii de către regim: „Dar nu poți fi liber decât dacă ești în siguranță, iar popatrăian, violatorul, n-a intrat numai în garsoniera ei de opt metri pătrați cu vecu și duș din Gheorgheni, nu”⁵⁹.

O ultimă migrație internă a Cristinei Nemeș este din Gheorgheni, Cluj spre un oraș din Secuime. Partea a doua a romanului debutează cu mutarea Cristinei în orașul secuiesc în care își va începe cariera didactică. Debutul acestei părți arată confuzia Cristinei în raport cu orașul, confuzie generată de aspectul acestuia, dar și de „maghiara guturală” vorbită pe străzi: „Ce-o să se aleagă de ea aici, în locul ăsta în care nicio stradă nu-i dreaptă, gara n-are peron, coboară printre marfare și merge o jumătate de kilometru până la ieșire⁶⁰”. Acest oraș rămâne nelocalizat pe tot parcursul romanului, surprinzând astfel atmosfera generală a educației în Ardeal. Aici, Cristina Nemeș este pusă în ipostaza penibilă de a preda limba și literatura română unui grup de elevi unguri care nu cunosc limba: „Recită supuși, reproduce sunetele alea cu care nu sunt obișnuiți, ar putea fi și chineză ... Trăiesc acolo de secole, ca într-o vizuină împădurită, vorbindu-și dialectul arhaic”⁶¹. Cristina, în postura de profesoară, nu numai că se „izbește” de un zid lingvistic, dar și de aparența multiculturalității⁶². Titularizarea și repartizarea Cristinei marchează tranziția de la o traumă personală la o formă de exil identitar. Spre deosebire de mutările anterioare, în care Cristina era mai degrabă un subiect pasiv în fața presiunilor familiale și sociale, aici ea pare să facă un pas voluntar spre o nouă viață, deși se va reporta și la acest pas cu nemulțumire și anxietate: „Dar asta nu se poate, nimeni nu uită ziua repartiției, amfiteatrul ăla de o mie de locuri, cu primele două rânduri ocupate de promoția lor, absolvenții tuturor secțiilor de filologie anul patru care stau cu sufletul la gură, ca și ceilalți, de la celelalte trei mari universități din țară, în amfiteatrele lor la fel de goale⁶³”.

57. Nelega, *ca și cum*, 317.

58. Nelega, *ca și cum*, 333.

59. Nelega, *ca și cum*, 347.

60. Nelega, *ca și cum*, 151.

61. Nelega, *ca și cum*, 153.

62. András, „Crocodila și cutia de ciocolată”, 93.

63. Nelega, *ca și cum*, 393.

Această ultimă migrație are caracter de „deplasare forțată”, după concepția lui A. M. Fortier, dovadă fiind chiar modul în care Cristina se raportează la țara ei: „să dai tot ce ai Patriei care n-are grijă de tine, te aruncă ... Patria mea mută, fără urechi, fără ochi, fără glas, care nu dă niciun semn că știe de existența mea, de dragostea mea”⁶⁴.

Migrația externă

În România, lesbienele s-au confruntat cu o negare sistematică a identității lor. Restricțiile legale, prejudecățile patriarhale și intoleranța socială s-au dovedit izolatorii, iar vizibilitatea lor a fost eclipsată de cea a bărbaților gay, care domina discursul public despre homosexualitate⁶⁵. Relațiile între persoane de același sex, chiar și consimțite și desfășurate în privat, au fost încriminate începând cu anul 1968, prin intermediul Articolului 200 din Codul Penal; act ce pedepsește orice comportament homosexual, indiferent de context⁶⁶. Homosexualii, ca și alte grupuri marginalizate, au fost supuși unor politici represive severe în perioada regimului comunist din România. Atmosfera generată era de frică, alimentată mai ales de prezența constantă a Securității⁶⁷. România s-a arătat în nenumărate rânduri izolată în fața accesului la informație, spre deosebire de celelalte țări aflate sub umbrela influenței sovietice (Republica Federală Germană, Ungaria, Iugoslavia). În timp ce unele țări aflate sub regim comunist (Estul Germaniei) organizau evenimente care apărau sau celebrau cultura homosexuală, România considera relația dintre persoane de același sex ca fiind ilegală⁶⁸.

Migrația în afara granițelor țării este săvârșită de către Nana, care profită de oportunitatea unui turneu internațional și se stabilește pentru o perioadă de timp în Paris. Aceasta se reîntâlnește cu Șerban și Marteen, cuplul gay care a găzduit-o în București în urma unui conflict cu mama sa. La Paris, Nana se „confruntă cu stereotipurile localnicilor despre dictatură, pe care ei o numesc teroare”⁶⁹. În ciuda confuziei⁷⁰, aceasta încearcă să-și mențină o perspectivă detașată

64. Nelega, *ca și cum*, 268.

65. Mona Nicoară, „Silenced and Silent : Lesbians in Romania”, *Canadian Woman Studies* 16, nr. 1 (1995): 43.

66. Nicoară, „Silenced and Silent”, 43.

67. Ramona Dima, „The Unspeakable Queerness in Romania's Communist Period: Lesbian and Queer Accounts Beyond Gay Men's Experiences”, *Sexualities* 28, nr. 3 (2024): 2.

68. Dima, „The Unspeakable Queerness”, 4.

69. András, *Crocodila*, 104.

70. Nelega, *ca și cum*, 405: „Ceața se întetește—da, e ceață, acum putem s-o spunem, dar nu e a noastră, vine de la ruși și de la unguri, de la sârbi și de la polonezi, ba chiar de mai departe, din Occidentul pierdut în târfe”.

față de acest oraș, pentru a evita ieșitul în evidență, pentru a nu suferi în urma situației jenante de a fi considerată doar un outsider: „dar Parisul n-o surprinde, se ridică exact la înălțimea mitologiei pe care a asimilat-o cultural, totul e așa cum se așteptase, atât de special, încât nu e special deloc”⁷¹.

Percepția asupra sexualității pe care Nana o are în momentul în care părăsește țara este una foarte răspândită, și anume că trebuie să și-o ascundă, astfel încât să evite situația de a fi subiect de discuție. Chiar Alina Nelega afirmă într-un interviu cu Ramona Dima că „oamenii vorbeau cu dezgust despre persoanele queer care încercau să ajungă în țările occidentale, iar acestea erau văzute ca «monștri» și «anomalii» de evitat cu orice preț”⁷².

Alegerea Parisului ca loc de refugiu, atât de cuplul Șerban-Marteen, cât și de Nana nu este întâmplătoare. În anii '80, Franța era acest stat *queer-friendly* al Europei, unde autoritățile au făcut pași concreți către acceptare. Un moment definitoriu a fost anul 1892, când au fost abrogate legile discriminatorii împotriva homosexualilor, moștenite din perioada regimului Vichy⁷³. Tocmai această stabilitate oferită de atmosfera Parisului o face pe Nana să se raporteze la el ca la un loc al visării, al unui viitor fericit în care va putea trăi alături de Cristina și îl vor putea crește pe Ștefan împreună: „imaginându-și că ar putea fi împreună, aici nu le judeca nimeni, nu trebuie să se teamă sau să dea explicații, Ștefan ar putea merge la școală și ele și-ar lua un apartament mic”⁷⁴.

Conchizând, spațiul în romanul ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat al Alinei Nelega nu este doar un fundal pasiv, ci o dimensiune dinamică și în continuă schimbare, care modelează profund destinele protagonistelor. Corpul feminin transformă geografia României într-o hartă a traumei și exilului interior. Migrațiile interne (de la cartierul muncitoresc poreclit „Katanga” către centrul universitar Cluj sau orașele din secuime) apar sub forma unor deplasări forțate. În urma acestor relocări, personajele dezvoltă diferite mecanisme de adaptare, menite să lupte indirect împotriva unui regim care controlează corpul femeii, transformând chiar și locuința privată într-un spațiu al controlului biopolitic. Migrațiile externe, în cazul acestui roman, au o valență identitară și stau sub semnul mobilităților queer. În afara granițelor unui teritoriu aflat sub controlul statului, atât Nana, cât și Șerban și Marteen, caută o securitate ontologică și posibilitatea unei existențe

71. Nelega, *ca și cum*, 397.

72. Nelega citată în Ramona Dima, „The Unspeakable Queerness”, 7.

73. Scott Gunther și William Poulin-Deltour, „Beyond Gay Liberation: France's Other Sexual Minorities”, *Modern & Contemporary France* 27, nr. 2 (2019): 141.

74. Nelega, *ca și cum*, 410.

lipsite de constrângeri. Astfel, instrumentalizând geofeminismul, și implicit geocritica, drept metodă de lectură, putem deduce că toate tranzițiile spațiale din romanul Alinei Nelega devin o formă de rezistență în fața unei patriarhii de stat care, din dorința de control absolut, încearcă să reducă existența feminină la „captivitate” și imobilitate.

References

- Bako, Alina. "Geofeminism in Romanian Fiction: An Introduction." *Transilvania*, no. 11–12 (2020): 113–119. <https://doi.org/10.51391/trva.2020.12.15>.
- Banza, C. L. N., T. S. Nawrot, V. Haufroid, S. Decrée, T. De Putter, E. Smolders, and B. Nemery. "High Human Exposure to Cobalt and Other Metals in Katanga, a Mining Area of the Democratic Republic of Congo." *Environmental Research* 109, no. 6 (2009): 745–752.
- Bondi, Liz, and Joyce Davidson. "Situating Gender." In *A Companion to Feminist Geography*, edited by Lise Nelson and Joni Seager. Blackwell Publishing, 2005.
- Chouinard, Vera. "Thirdspace: Journeys to Los Angeles and Other Real-and-Imagined Places." *Canadian Geographer* 43, no. 2 (1999): 209–212.
- Dima, Ramona. "The Unspeakable Queerness in Romania's Communist Period: Lesbian and Queer Accounts beyond Gay Men's Experiences." *Sexualities* 28, no. 3 (2024): 1011–1017.
- Doboș, Corina. „«Decesul s-a produs din vina femeii...»: fragmente din universul medico-juridic al pronatalismului ceaușist" ["Death Occurred Due to the Woman's Fault...: Fragments from the Medico-Legal Universe of Ceaușist Pronatalism"]. In *Statutul femeii în România comunistă: Politici publice și viața privată* [The Status of Women in Communist Romania: Public Policies and Private Life], edited by Alina Hurubean. Institutul European, 2015.
- Gottdiener, Mark. "A Marx for Our Time: Henri Lefebvre and the Production of Space." *Sociological Theory* 11, no. 1 (1993): 129–134.
- Gunther, Scott, and William Poulin-Deltour. "Beyond Gay Liberation: France's Other Sexual Minorities." *Modern & Contemporary France* 27, no. 2 (2019): 139–145.
- Lefebvre, Henri. *The Production of Space*. Translated by Donald Nicholson-Smith. Blackwell, 1991.
- Manalansan, Martin F. "Queer Intersections: Sexuality and Gender in Migration Studies." *International Migration Review* 40, no. 1 (2006): 224–249.
- Massey, Doreen B. *Space, Place, and Gender*. University of Minnesota Press, 1994.
- Massey, Doreen. "Doreen Massey on Space." In *Women Reclaiming the City: International Research on Urbanism, Architecture, and Planning*, edited by Tigran Haas. Rowman & Littlefield, 2023.
- Mironescu, Andreea, and Doris Mironescu. "The Novel of Memory as World Genre." *Dacoromania Litteraria*, no. 1 (2020): 97–115.
- Nelega, Alina. *Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat* [As If Nothing Had Happened]. Polirom, 2021.

- Nicoară, Mona. "Silenced and Silent: Lesbians in Romania." *Canadian Woman Studies/Les Cahiers de la Femme* 16, no. 1 (1995): 43–46.
- Oberhauser, Ann M., Jennifer L. Fluri, Risa Whitson, and Sharlene Mollett. *Feminist Spaces: Gender and Geography in Global Context*. Routledge, 2018.
- Orsolya, András. "Crocodila și cutia de ciocolată: Crizele identității individuale și colective în romanul *Ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat* de Alina Nelega" [The Crocodile and the Box of Chocolates: Crises of Individual and Collective Identity in the Novel *As If Nothing Had Happened* by Alina Nelega]. In *Válság, Változás, Perspektívák / Crize, Schimbări și Perspective [Crisis, Change, Perspectives]*, edited by Enikő Pál, Judit Pieldner, and Zsuzsa Tapodi. Scientia Kiadó, 2021.
- Pintilescu, Corneliu. "'Orașul Stalin' (Brașov) în anii 1950–1960: Un model de dezvoltare industrială și urbană în România comunistă" ['Stalin City' (Brașov) in the 1950s–1960s: A Model of Industrial and Urban Development in Communist Romania]. *Historia Urbana* 22 (2014): 137–153.
- Roibu, Melania. "De la metafora tradițională la metafora conceptuală și la cea culturală" [From Traditional Metaphor to Conceptual and Cultural Metaphor]. In *Sincronic și diacronic în cercetarea lingvistică: «Litere 160»: Actele colocviului aniversar al Facultății de Litere, Universitatea din București (2–4 noiembrie 2023)*, edited by Mihaela-Viorica Constantinescu and Gabriela Stoica. Editura Universității din București, 2024.
- Soja, Edward W. "Toward a New Consciousness of Space and Spatiality." In *Communicating in the Third Space*, edited by Karin Ikas and Gerhard Wagner. Routledge, 2008.
- Staeheli, Lynn A., Eleonore Kofman, and Linda J. Peake. "Mapping Gender, Making Politics: Toward Feminist Political Geographies." In *Mapping Women, Making Politics: Feminist Perspectives on Political Geography*, edited by Lynn A. Staeheli, Eleonore Kofman, and Linda J. Peake. Routledge, 2004.
- Stewart, Lynn. "Bodies, Visions, and Spatial Politics: A Review Essay on Henri Lefebvre's *The Production of Space*." *Environment and Planning D: Society and Space* 13, no. 5 (1995): 609–618.
- Tally, Robert T. "Introduction." In *Geocritical Explorations*, edited by Robert T. Tally. Palgrave Macmillan, 2011.
- Vîrban, Iulia-Maria. "From Romanian Communism to Capitalism: The Representation and Ideology of Women's Bodies." *Metacritic Journal for Comparative Studies and Theory* 1: 53–71.